

Gordana Crnković

TEŠKA JUTRA

(iz zbirke priča *Kretanje sjena*)

Sjedio sam u fotelji i čitao. Plavi psi mirovali su na gornjoj polici. Rijetke osobe koje sam tijekom života smatrao bliskima dobro znaju da u mojem dosadašnjem životu čitanje nije imalo važniju ulogu; znale su proći i godine a da se nisam posvetio nekoj knjizi. To jest, kada bih zaradio gripu, znao sam pročitati neki krimić, ali inače sam radije listao novine i tjednike, šarene prospekte i kataloge. Nisam imao želju za lijepom književnošću, pamtiti imena izmišljenih likova, udubiti se u njihove izmišljene živote. Tu sam dospio tek nedavno. Danas je jutarnje druženje s knjigom za mene pravi ritual: bijela svjetlost koja ostavlja kose pruge ne tekstu, mir u mislima, gutljaji tople kave. Uživam tako započeti dan, a što se tiče knjiga, na njih imam stotinu primjedbi. Mnoge mi te priče djeluju vrlo nerearno, premda ih kolokvijalno zovu realističnima. Na primjer u jednom satu prepletu se sudbine dvoje likova koji se dotad nisu poznavali, i u tom slučajnom susretu dogode se neke podudarnosti, rimovanja, otkrića, nakon kojih ništa u životima to dvoje nije kao što je bilo prije. Ili: iznenadni obrat osvijetli sve što se prije događalo na nov način, udahnujući neki smisao onome što se činilo kao najobičnija stihija.

Ono što me doista potpuno zaokuplja je moja svakidašnja realnost. Ona nema baš ništa zajedničko s tim fabulama. Nema tu nekog zapleta, zato nisam siguran da to mogu vješto prepričati. Glavni lik priče je moja žena. Ona je tanušnog tijela, uvijek u pokretu, s licem koje se u trenu pretvori u osmijeh. Obično od ranog jutra posluje po kući, javi se na telefon, otvara i zatvara kredence i prozore, donosi i odnosi tanjure i šalice na stol, diskretno istrese mrvice sa stolnjaka kroz prozor, otključava i zaključava vrata, ostavlja uredan stan, pospremljen krevet i čistu kuhinju kada izjuri na posao, pipajući jesu li joj ključevi od auta u džepu dok još jednom pogleda je li isključila štednjak. Ali onda postoje ta druga jutra. Javljanju se povremeno. Radnim danom ili nedjeljom. Nema pravila. Jedanput tjedno, jedanput mjesečno, dva puta mjesečno, ili jedanput u više mjeseci. To se događa već duže vrijeme, i ako izostane, dobro znam da će se ponovno javiti. Jutra u kojima je posve bunovna. Smetena, mrka i šutljiva. Ako baš mora progovoriti, to bude prijetećim tonom i koristi čudne formulacije.

Toplo, sunčano jutro nakon duge zime za nju kao da nije neka posebna novost.

"Jesi ti svjestan da večeras trebam auto, valjda će biti popravljen", rekla je.

Glas joj je zvučao promuklo pa se pročistio i pojačao pri kraju rečenice, što uopće nije nalik njezinom uobičajenom govoru, slatkastom i efikasnom.

"Nadam se da si se sjetio staviti ljetne gume!"

Nisam odgovorio, samo sam je pogledao iskosa. Izgledala je kao da joj je muka. Usnice koje podrhtavaju, neusklađeni pokreti, neobična usporenost.

Moguće je objašnjenje da povremeno uzima neke tablete, prije spavanja ili noću, ali ne želi o tome govoriti.

Katkad pomislim da živim s narkomankom. A opet, kakvi su to povremeni narkomani, postoje li takvi? Sve u vezi s tim jutrima je vrlo čudno.

Zvonce koje je prerezalo trenutak nelagode potjeralo me iz fotelje, skočio sam, zbog želje da je obavezno zaštitim od još jedne neugodnosti. Pojurio sam do špijunke i s druge strane vrata ugledao prijatelja.

"Nisam imao kamo", rekao je Roman.

"Uđi, prijatelju", rekao sam.

Široko sam se nasmiješio i zagrlio ga, viknuo sam "Eeeej, pa gdje si", naginjući glavu u stranu da vidim gdje mu je prtljaga. Hodnik je bio prazan. Imao je samo golemu smečkasto-zelenu torbu preko ramena, malo smiješnu, poput poštarske.

Nije imao kamo samo do prvog vlaka, objasnio mi je kasnije. Sada ponovno živi u gradu u kojem je odrastao, ali ovamo dolazi redovito, u posljednje vrijeme. Lako moguće da ćemo se češće viđati, pomislio sam. I osjetio trunku veselja.

Po prirodi nisam samotnjak nego više inertan tip, čekam da me drugi zovu, da me obaveze ponesu. Lako pokidam veze, izgubim dobre navike i druženja, bez pravog razloga. Ali kada sam ga ugledao, sve je bilo kao prije: obične riječi koje se lako začinju. Upalo lice, podočnjaci, pogled kao da se zbog nečega ispričava, ali bio sam gotovo siguran da to nije samo izgled, da se nešto dogodilo. Na nju sam gotovo zaboravio, ali tada se pojavila, u kostimu s uskom suknjom, s visokim petama, nekako artificijelnih pokreta poput marionete koji su govorili: ne prilazi. U trenu sam osjetio strah da će reći nešto grubo ili odvratno, takvo joj je bilo to jutro, ali pogledala je mene pa njega koketno, na brzinu mu pružila ruku, i nestala zamotana u sivi kaput, s druge strane vrata.

Dobro sam naslutio, dogodile su mu se gadne stvari, morao sam priznati sebi i njemu da sam bolje prolazio kroz sve ove godine, koliko god nitko ne bi rekao za mene da sam sretan čovjek, tako prerano pasivan i posvećen tek novim hobijima.

Otišao je prije nego što se vratila s posla. Još sam stigao u knjižnicu, i posudio krimić, pašu mi ti pisci bolesne mašte. Usput sam pokupovao sve s popisa koji mi je ostavila. Kad se vratila, kao da se ništa nije dogodilo. Uvijek se tako ponaša, ne spominje ta jutra, skriva od mene je li sama zbog toga zabrinuta, ili misli da je to nevažno, kao, ne možeš uvijek biti dobro. Pri kraju dana katkad nam je divno, dok zajedno večeramo ona je čudesna, u trapericama i ispranoj uskoj majici, tada uživam u onome što je na njoj najljepše, pravilne uši, kosa koja otkriva lice, opuštena ramena i izdužen vrat koji odaje znatiželju i oholost.

U kišno jutro izgledalo mi je da vjeruje kako je našla način borbe protiv jutarnje muke. Polako je postavljala stol, tanjuriće i zdjelice, šalice i čaše, kao da smo na doručku u hotelu. Pojeo sam svoju uobičajenu krišku kruha s maslacem, uzeo šalicu čaja i zavalio se u fotelju. Ona je nastavila žvakati, grickati, točiti, srkati, pijuckati. Nije se radilo baš o velikim količinama hrane. Ali to je trajalo. Nekoliko badema, šalica čaja. I slično. To je trajalo toliko da sam već poželio da ode, zalupi vratima, nestane u liftu. Nije izgovorila ni riječ. Šutnja je potpuno ispunila sobu. Osjetio sam olakšanje kada je napokon otišla.

Razveselio sam se Romanu koji je tada stigao. Napokon sam imao s kim razgovarati.

"Ti još ideš u teretanu", rekao sam.

Tako mi je izgledao, kao tip koji sve probleme izbacuje iz sebe radom na svom tijelu.

"Zapravo, tek sam krenuo", rekao je Roman.

Prije je više trčao, plivao, planinario, tek je nedavno počeo vježbati na spravama.

Kao što sam ja nedavno počeo čitati.

Knjige me zabave i zaokupe moje vrijeme, ali ne čine me ispunjenim. Ne razmišljam o knjigama koje pročitam. Obično su prosječne, mogle bi biti i bolje, rijetke su uspjele, tako barem ja mislim. Ipak, utječu na mene na način da počinjem u mislima krojiti fabule vezane uz događaje iz mog života, izmišljam sretne i manje sretne završetke, poklanjam

ih nekim improviziranim likovima koji ostaju samo u mojoj glavi, čak i ne zapišem to što mi je kratilo trenutke dosade.

"Jesam li ti spominjao da se viđam s našima iz osnovne barem jedanput mjesečno", rekao je Roman.

Nisam znao, nije mi rekao. Nisam ga mogao zamisliti tako pristojnog i plašljivog među tim ljudima kojima pripada i ne pripada. Ali on dolazi na te sastanke redovito, svakog prvog petka u mjesecu. Redovito dolazi i Marko, koji je udovac, da nema tih susreta petkom Marko bi stalno bio tugaljiv i omamljen samoćom.

Povremeno dolazi Dino, vlasnik više auto praonica u našem kraju.

Zatim Darko kojeg je Dino izvukao iz birtijaške letargije i sada je poslovni čovjek, Dinin najodaniji suradnik, poslovođa, voditelj marketinga, što god treba. Dolazi kada može.

Dolaze Bule i Robert, koji ionako u birtiju navraćaju i češće.

Dolaze cure, široka pričljiva Marica koja je prije bila najzgodnija a više nije i Jasna koja je bila tiha, a sada plijeni poglede, zgodna i svježja, uvijek dobro raspoložena, jedina neudana. Dolaze povremeno.

I još neki drugi. Arhitektica Dubravka s baš velikim tamnim očima na sitnom licu i dotjerana Stanka, s ljubičastim noktima, iz županijskog ureda.

Roman katkad ode s Markom u ribičiju.

Pogledao sam Romanovu torbu, golemu, u smečkastoj i tamno zelenoj boji. Toliko je velika da bi u nju stalo dosta pribora za ribičiju, sve osim štapa. Zamislio sam ga kako s Markom šeće uz rijeku. Romanova torba mogla bi poslužiti i za teretanu. Ne znam otkada je ima i nosi li je uvijek. Ne znam mnogo o Romanovu životu, zapravo, premda to ne bi mogao pomisliti netko tko bi nas čuo kako prisno i satima razgovaramo. Ne znam za što je zapravo kupio tu torbu, ali znam da nosi u torbi sve što mu može trebati kad dolazi u grad, u svim tim čekanjima i stankama, ako zapuše, ako zahladi. Mislim da Roman trpa stvari u torbu posve racionalno, samo ono što mu doista može trebati. Roman mi ne priča o važnim stvarima, izbjegava govoriti o bolesti koja ga je zadesila, mislim da je dosta propatio, tako osjećam, i ne vjerujem da se radi samo o bolesti. Ne znam pojedinosti. Roman je sabrana osoba, čovjek sa sudbinom, kojemu se mnogo toga već dogodilo. To bi moglo biti privlačno Heleni. Tajanstvenost koja pokreće njezinu maštu pravi je i jedini put do njezinog tijela. Kada smo se Helena i ja zavoljeli, bio sam tužan mladić, s nekim teškim

odrastanjem iza sebe, to me učinilo zanimljivim u njezinim očima. Ali, ja sam se promijenio, sada sam običan, ni tužan ni veseo. Sve češće mi se čini da se Romanove posjete podudaraju s njenim teškim jutrima. Pokušavam se sjetiti kada je sve počelo. Nedugo prije njegovog prvog posjeta? Kao da ju hvata mučnina kada očekuje njegov dolazak. Osjeti već noću, po načinu kako se blago budi, da je to taj dan, dan kada će ga vidjeti. Još u snu, sve to izgleda blago i dobro, lako uzbuđenje koje počinje u trbuhu, spušta se među noge. Laki znoj koji ju oblije. Ali, onda kada ustane i ugleda mene koji već prebirem po svojim knjigama – ne može me izbjeći, jer samo stalaža s knjigama odvaja blagovaonicu od dnevne sobe, u kojoj je moja fotelja za čitanje – tada zapravo počinje njena muka. Tako je, ja sam uzrok, nisu tablete. Poslije se ona prikupi i možemo funkcionirati. Ja sam tu i ja sam joj koristan. Ja sam tip koji je dočeka s večerom. Onaj koji obavlja kupnju i nosi njena odijela u kemijsku čistionicu.

Tog jutra željela se upravo svađati. Nisam baš dobro razumio što mi je govorila, time sam ju razbjesnio.

"Hoćeš ti zatvorit poslije ili da ja sada?"

"Poslije uključi."

Posve nejasne naredbe i pitanja, morao sam kratko razmisliti i tek sam onda shvatio što želi. Otišla je i ostavila me potištenog. Ali, Roman i ja već smo uigrani, čim spravim čaj, razgovor krene sam od sebe i odvede me negdje drugdje.

Barem na kratko. Jer stalno me kopka što su njezine jutarnje mučnine počele netom prije nego što je on počeo navraćati. Morali su se već prije upoznati. Možda se među njima nešto dogodilo, no o tome ne znam ništa.

Stajao sam pred vratima njene spavaće sobe i nisam se usudio ući. Da sam ušao, upucala bi me pogledom. Naravno da znam kako jutarnji seks ne dolazi u obzir. Ali nisam čekao seks,

samo sam bio zabrinut. Nije izlazila iz sobe, minute su prolazile, uskoro je trebala krenuti. Plašio sam se, ako uđem u zabranjeni prostor, u samo njen prostor, da ću zateći životinju koja riga vlastitu utrobu, da ću naći stvorenje koje ne poznajem, a nijedno od nas ne bi željelo da se taj susret dogodi. Nisam čuo ni šum. Vratio sam se u fotelju, otvorio knjigu i pokušao barem ponovno čitati poglavlje koje sam već pročitao.

Tada je stigla. Željela je samo čaj i dva suha keksa. U svijetlom odijelu, lica blijedog od određene nijanse pudera. U skladu s vedrim izgledom, čak je rekla: dobro jutro. Ali ja sam vidio, po previše pobijeljenim podočnjacima, to je bilo jedno od onih jutara.

Očekivao sam Romana, ali nije ga bilo. Stan je bio u neredu. Nisam poput Helene kojoj malo koja promjena u stanu može promaknuti, ja najčešće ne primijetim novosti. Ali dok sam čekao Romana koji nije dolazio vidio sam da stolnjak visi u stranu, čudno da ga je Helena tako ostavila. Osim toga nije stavila zdjelu s voćem na stol. Kraj ulaznih vrata: razbacane papuče i više pari njenih cipela. Npropusne crne za kišu, izgažene plave gležnjače, naopako okrenute salonke. Netko je kopao po mojoj stalaži s knjigama. Knjige nisu bile poredane kao vojnici; neke su bile izvađene, očito je nešto tražila, neke su bile polegnute, neke su stršale iz reda, druge su bile gurnute u dubinu police. Nije spominjala da joj je nešto trebalo. Šutnja je rasla među nama. Šutnja u kojoj se gubi granica između važnog i nevažnog. Šutnja koja rađa tajne. Dok šutnja traje, ona se već promijenila, ima nove navike, razbacane cipele, drukčiji razmještaj stvari. Promjene su možda potaknute posve banalnim povodima, ali onome tko ih ne zna mogu djelovati fatalno, ili zloslutno.

Dok sam se pitao što bi me moglo malo zaokupiti i rasteretiti jer od čitanja očito nije moglo biti ništa, iznenadilo me zvonce.

"Evo me danas malo kasnije", rekao je Roman.

I u sljedeća dva sata pitanja su se primirila, na čas nestala. Već poznajem taj osjećaj: predah zna biti toliko dragocjen da ga čovjek može zamijeniti za spas.

Bio je jedan od onih dana kada mi se činilo da je previše usporena te će zakasniti na posao. Umorna od tople noći, miješala je instant kavu, nervozno lupkajući žličicom o stjenke šalice, zatim je prčkala po polici s mirodijama, male staklenke su popadale i razbila je moj

porculanski čajnik. U kupaonici, pretrpana košara s prljavim rubljem prevalila se na pod. Ne volim ulaziti u njenu sobu, podjela teritorija naš je stari dogovor. Ali tog jutra tako je naglo otišla, kao iznenadni vjetar, da mi je to potpuno razbilo rutinu, redosljed uobičajenih radnji. I to me kao automatski pokrenulo u nepromišljenost. Zato sam polako otvorio vrata, kao da je u njenoj sobi netko koga bih mogao preplašiti. Na niskom stolu knjige i novine obično su složene u neke obavezne figure koje se ne smije remetiti, ali sada je preko njih bila nabacana odjeća, majice i crveni grudnjak, torbica i čak neke cipele, izgleda nove, crne platforme. Posteljina na krevetu posve zgužvana. Nešto se događa. Nešto se očito dogodilo. Može biti da je ona baš loše. Može biti da je ona dobro ali jednostavno želi se što manje zadržavati u našem stanu. Ovdje joj nije dobro. Može biti da ni sama ne zna što se događa u njoj, između mene i nje. Je li to između Romana i nje samo trenutačno. Netko je ispremetao stvari po stanu. Ispremetane stvari uoči Romanova dolaska kao da su bile šifrirana poruka Romanu. Naravno da nisam povjerovao da je samo brisala prašinu, rekao sam plavom psu na vrhu stalaže. On je kratko zalajao, znači da se slaže, i tek sam tada primijetio da je sam. Ostao sam samo s jednim psom čuvarom.

Roman je rekao da više neće tako često navraćati. Položio je sve ispite zbog kojih je dolazio. Sve je polako prestajalo biti u prvom planu: moje fabule i pretpostavke, prikriivanja koja se obnavljaju, potraga za neuništivom istinom, buđenja sa zagonetkom u mislima, sve to što mi je kratilo vrijeme i ispunjavalo dušu. Stigao je čas da se stvari u stanu vrate na svoja mjesta. Brisao sam prašinu, spremao sobu po sobu, premještao stvar po stvar, knjigu po knjigu.

Čitao sam roman o ženi koja želi promijeniti život u potpunosti, ali ne zna kako bi to učinila, i tako naprosto ode, spremi nešto stvari u kovčeg i naprtnjaču, kupi kartu za vlak a ne ostavi poruku obitelji od koje bježi, odabere neku destinaciju i zna da će poslije odabrati neku drugu i da se neće vraćati. Ima posve nejasnu ideju o tome da bi negdje mogla nešto i raditi ako joj ponestane novca. Ali to se ne dogodi jer ona upadne u neki zamršeni splet lažnog identiteta-međunarodnog kriminala-kobne zabune i nečeg sličnog, što nisam uspio

potpuno poloviti jer naprosto – nisam imao pravu volju za čitanjem. Dugo vremena čitanje mi je pasalo, ali čarolija je nestala. Roman mi zapravo nije nedostajao, morao sam to priznati, pametan je on momak i ugodan, uvijek je lijepo s njim razgovarati, o najobičnijoj temi on će reći nešto što me zaintrigira, ali previše mi je uzbuđenja donijelo sve to što se zbivalo ili se nije zbivalo između njega i Helene. Predvečer, zavukao sam se u kuhinju. Nisam htio previše misliti o onome što se trebalo dogoditi poslije večere, jer morao sam biti pažljiv dok kuham. Znao sam da bi moglo biti ludog seksa, kao uvijek kada ona ima nekoga na koga može misliti dok je sa mnom, i nije me smetalo što će misliti na njega, kao što se uvijek prepušta maštarijama o momcima s kojima se pogledava, jer to svi rade, ja sam to činio s drugim ženama, ali ne i s lijepom Helenom, ali nije bitno, ona je jedinstvena, dobro to znam i nemam se zašto ljutiti. Ne mogu se ljutiti na nju zato što je želim više nego ona mene. Samo se veselim svakoj našoj minuti, što ću drugo.

Dočekao sam je s pregačom preko crne majice, stavio sam i kap parfema, a jelo je mirisalo na prošek, vino i klinčiće. Ona je pojela malo, kao obično, zgrabila čašu s vinom i ne pogledavši me otišla u svoju sobu, čuo sam kako uključuje laptop. I onda sam napokon shvatio, ona će me ostaviti, ona me već ostavila, ali meni je trebalo dosta vremena da to shvatim.

"Hajde Lola, pokaži kako znaš biti dobra. Sjedni, dobit ćeš nagradu. Ahaha, nećeš keks, ti bi jela mesa!"

Ponašao sam se kao ponosni otac, uvjeren da žena s kojom sam se vozio u liftu može biti jedino oduševljena mojom malom priredbom.

Bilo je divno doba godine za Lolu i mene, svaki dan sunčan i topliji od prethodnog. Sve se događalo kao u nekom logičnom i vrlo uvjerljivom slijedu; podstanarka iz mog starog stana iznenada mi je otkazala, iste večeri pronašao sam Lolu u grmlju, veterinar kojem sam je odveo bio je uvjerljiv i dobro raspoložen. Morao sam si priznati da mi je čitanje doista dosadilo. I tako sam nabavio veliku plastičnu kutiju, potrpio u nju knjige sa stalaže i vratio se svom starom domu. Helena me na kraju nije ostavila, ja sam otišao, a na odlasku činilo mi se da nije tužna pa čak ni uvrijeđena. Ispratila me kao slučajnog gosta, kao da sam bio tamo još kraće nego što je to bilo u realnosti. Namjestila je obraz za poljubac i imala je

blago iznenađen pogled, kao da nije očekivala da baš njoj bude dodijeljena ta uloga, i djelovala je tako koncentrirano, da sam pomislio kako sam joj u tom trenutku zanimljiv i želi svakako još jednom me pažljivo pogledati i zapamtiti nešto o meni što je nije zanimalo sve ovo vrijeme.

Znao sam da je među knjigama u velikoj kutiji jedna u kojoj lik nakon životne kalvarije završi sa svojim psom, to mi je prošlo kroz misli, ali ne zato što bih tu knjigu poželio čitati, nego eto, naprosto, sjetio sam se. Nisam žurio s raspremanjem kofera i kutija i slaganjem knjiga na police. Svaki dan po nešto, nikud mi se ne žuri, baš kao ni Loli koja uvijek veselo istrči iz lifta, a dalje se oboje polako gegamo, u blagu proljetnu večer.